

УДК 373.3.

<https://doi.org/10.56122/.v1i1.75>

КЕНЖЕ МЕКТЕП ОКУУЧУЛАРЫНА МАТЕМАТИКАЛЫК БИЛИМ БЕРҮҮДӨ АТА-ЭНЕЛЕРДИН ОРДУ

Какиева Гулзада Алимбековна -
Окутуучу.

Ош мамлекеттик педагогикалык университети.
Ош. ш., Кыргызстан

РОЛЬ РОДИТЕЛЕЙ В МАТЕМАТИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Какиева Гулзада Алимбековна -
Преподаватель

Ошский государственный педагогический университет.
г.Ош, Кыргызстан
gulzadkakleva@gmail.com

THE ROLE OF PARENTS IN THE MATHEMATICAL EDUCATION OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN

Kakieva Gulzada Alimbekovna
Teacher.

Osh State Pedagogical University.
Osh, Kyrgyzstan
gulzadkakleva@gmail.com

Аннотация.

Бул статьяда ата-эне, бала сөздөрүнүн маани мазмуну ачып көрсөтүлдү. Ата-эненин балдарды тарбиялоодогу ролу жана ага карата окумуштуулардын учкул сөздөрү мисалга келтирилди. Башталгыч мектепте терең билим берүү педагог менен ата эненин биргеликте кызматташуусунун негизинде ишке ашары бизге белгилүү, ал үчүн ата энелер кандайдыр бир даражада математикалык билимге ээ болуусу абзел. Айрыкча башталгыч, ал гана эмес мектепке чейинки математикалык билим берүүдөгү математикалык көндүмдөрдү калыптандыруу жана өнүктүрүү, балдардын орто билим берүүчү мектептеги билим алуусуна негиз болот. Кыскасы балдардын билим берүү мекемелеринде алган математикалык билимдерин бышыктоо максатында үйгө берилген тапшырмаларды кээ бир окуучулар өз алдынча аткарат, ал эми кээ бирлери ата эненин жардамына муктаж.

Бул статьяда ата энелерге математикалык түшүнүктөрдү калыптандыруу жана өздөштүрүүгө жөнөкөй тексттик маселелерди чыгарууга КГА ыкмасын колдонуу мисал катары берилди. Балдар математикалык терең билимге ээ болуу менен келечекте билимдүү, илимдүү, эрудициясы күчтүү инсандардан болушу шексиз.

Ачкыч сөздөр: ата-энелер, окуучулар, математика, конкреттүү, графикалык, абстракттуу ыкмалары, маселе.

Аннотация. В данной статье раскрыто значение слов родитель, ребенок. В качестве примера приводится роль родителей в воспитании детей и восторженные отзывы ученых по этому поводу. Нам известно, что углубленное образование в начальной школе осуществляется на основе совместного сотрудничества педагога и родителей, для чего родители должны иметь определенную степень математического образования. Формирование и развитие математических навыков, особенно в начальном, а не только в дошкольном математическом образовании, является основой обучения детей в средней школе. Короче говоря, домашние задания, предназначенные для закрепления математических знаний, полученных детьми в образовательных учреждениях, некоторые ученики выполняют самостоятельно, а некоторые нуждаются в помощи родителей.

В этой статье в качестве примера было приведено использование метода КГА для решения простых текстовых задач на формирование и усвоение математических понятий. Дети, несомненно, станут образованными, учеными, эрудированными людьми в будущем, обладающими глубокими математическими знаниями.

Ключевые слова: родители, ученики, математика, конкретные, графические, абстрактные методы, задача.

Annotation. This article reveals the meaning of the word parent, child. As an example, the role of parents in the upbringing of children and the enthusiastic reviews of scientists on this occasion are given. We know that advanced education in primary school is carried out on the basis of joint cooperation of the teacher and parents, for which parents must have a certain degree of mathematical education. The formation and development of mathematical skills, especially in primary, and not only in preschool mathematical education, is the basis of teaching children in secondary school. In short, homework assignments designed to consolidate mathematical knowledge acquired by children in educational institutions, some students perform independently, and some need the help of parents.

In this article, as an example, the use of the KGA method for solving simple text problems for the formation and assimilation of mathematical concepts was given. Children will undoubtedly become educated, scientists, erudite people in the future, with deep mathematical knowledge.

Keywords: parents, students, mathematics, concrete, graphic, abstract methods, task.

Ата-эне балдары үчүн эң зарыл мээрим булагы. Эне таалим көргөн ыймандуу, ыкластуу инсан. Акылга салып таразалап көрсөк, кичинекей алсыз балдар төрөлүп, чоңоюп, таалим тарбия алууда ата-эненин жардамына муктаж болушат. Ата-эне болсо аларга тарбия берип жана бактылуу кылып чоңойтуп, өстүрүү үчүн канчалаган азап кыйынчылыктарды көрөт. [1]

Ата-эне болуу бул чоң жоопкерчилик. Атанын да балдар алдында өз милдеттери жоопкерчилиги бар. Ата балдарынын тышкы дүйнөгө ишенимдүүлүгүн, ийкемдүүлүгүн, байланышын калыптандырат. Бекеринен кыргыз эли “Атаң барда эл тааны, атың барда жер тааны” деген эмес. Ал эми эне балдарды мээримдүүлүккө, сүйүүгө болгон керектөөсүн тынчтыгы жана тең салмактуулугун камсыздайт. “Ата-энелер балдарга билим-тарбия берүүдө алардын руханий керектөөсүн байкап, билип, өнүктүрүп турса бул балага дем күч болот”. [4. 12-б.]

Ата-эне баланын билим-тарбия алуусуна чын дилден көңүл бурса, балдарды тарбиялоо жана билим берүү үчүн атайы китептерди окуп бала тарбиясына өз алдынча изденип, даярданып, көңүл бөлүп, убактысын арнаса, коомго да, ата-эненин өзүнө да пайдалуу, билимдүү инсан болуусуна өбөлгө болот. Демек бала тарбиялоо-коомдун алдында жоопкерчиликтүү маселе экендигин ар дайым эске тутуу маанилүү. Балага туура билим жана тарбия берүүдө кичинесинен баштап, чоң турмушка карай туура багыт берүү турмуштун талабы. Себеби балдар биздин келечегибиз. Бала үчүн эң негизгиси ата-эне менен бирге болуусу, мээримдүү баарлашуусу, ата-эненин алардын жан дүйнөсүнө сүнгүп кирүүсү, ой бөлүшүүсү, эркелетүүсү. Демек, ата-эне өз алдынча окуп, өзүн-өзү тарбиялап, баланын билим жана тарбия алуусуна бала төрөлө электен баштоосу керек.

Кыргыз элинин “Азаматты жаман деп, баатырды кайдан табасын”-дегендей ар бир бала турмушта өз ордун табууга, ата-эне баланын кызыгуусуна карап билим, тарбия берүүсү абзел. “Ийгиликке жетүү үчүн адамга 2% талант жетет. Калган 98% бул өзүн-өзү тарбиялоо, өстүрүү экен. Мында баланын 2% таланттын өстүрүүдө ата-эне бала менен эмгектенүүдө гана баланын билим, тарбия алып, өсүп өнүгүүсүнө жетише алат. Ар бир ийгиликке жеткен адамдын аркасында эне турат”. [5. 9-б.]

Ошондой эле Гапыр Мадаминовдун “Акыл эмгеги маданияты”- деген чыгармасында “Акылсыздан генийге” аталыштагы турмуш сабагынан алынган окуяны карайлы.

“Томас Алва Эдисон мектептен үйгө келип, мугалими берген катты апасына карматат. Апасы көзүнөн жашы тамчылаган калыбында үнүн чыгарып катты окуп берет: “Сиздин уулуңуз гений. Мектепте алып жаткан билим, уулуңуз үчүн жетишсиз болгондуктан, сиздин уулуңузга керектүү билимди бере турган мугалим да жок. Өтүнүч, уулуңузду билим алуусуна шарт түзүңүз.

Арадан бир нече жылдар өтүп, апасы көз жумат. Бул учурда Томас Эдисон кылымдын улуу ойлоп табуучуларынын бирине айланат. Күндөрдүн биринде эски сүрөттөрдү барактап отуруп, баягы бир мезгилде апасына алып келген, катка көзү урунат. Катты колуна алып, ачып окуп баштайт: “Сиздин уулуңузду акыл-эси кем. Биз мындан ары уулуңузду **башка** окуучулар менен бирге окута албайбыз. Ошондуктан, аны өз алдынарча үйдө окутууну сунуштайбыз.

Катты окуган Томас Эдисон бир нече саатка көзүнүн жашын токтото албады. Анан өзүнүн күндөлүгүнө төмөндөгү эскермени жазды: “Томас Альва Эдисон акыл-эси кем бала болчу. Бирок, алкышка арзыган апасынын көмөгү менен өзү жашаган кылымдын генийи боло алды” . [6. 56-б.]

Баланы билимге гана ээ кылбастан балдарды эмгекти сүйүп, тырышчаак болууга тарбиялап, мүнөзүн калыптандыра турган күнүнө ырааттуу уюштурулуп жаткан окуу ишмердүүлүгүнө кызыктыруу. Айрым ата-энелер баланын окуу ишмердүүлүгүн уюштуруудагы үй-бүлөнүн ролун өтө тар түшүнөт же такыр эле түшүнбөйт. Алар керектүү нерселерди сатып берип, иш ордун ырастап коюп, өтө кыйналган учурда гана жардам берген болушат. Бул таптакыр жетишсиз. Үй-бүлөдө баланын алган баасы гана кызыктырбастан, анын турмушуна кирип жаткан жыңылыктар да кызыктырууга тийиш. Анын үй тапшырмасын гана көзөмөлгө албастан, бала менен анын окуусуна байланыштуу темада аңгемелешип, анын жаңылыктар менен турмуштук фактылар менен байытып, мектепте үйрөнгөн ык машыгууларын бышыктай турган көнүгүүлөрдү аткарып, үйдө түрдүү китептерди окуусун уюштуруу маанилүү.

Улуу педагог А.С.Макаренко “Баланы үй-бүлөдө туура тарбиялоо ата-эненин бактылуу карылыгы, ал эми туура эмес тарбиялоо ата-эненин кайгысы, муңу жана келечектеги көз жашы”- деп белгилейт. [3. 15-б.]

Окуучулардын математикалык билимин калыптандыруу жана өнүктүрүүдө ата-энелердин ролу абдан маанилүү. Эгерде ата-энелердин математикалык билими болсо, ата-энелер балдар менен үйгө берилген тапшырманы аткарууда чоң жардам беришет.

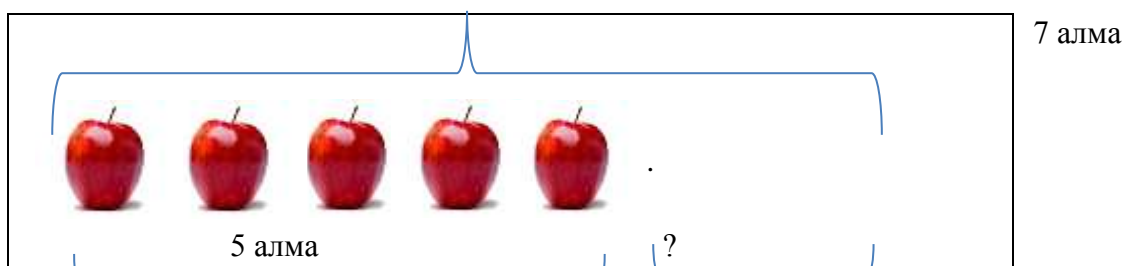
Учурда математикадагы «модель» деген сөз же түшүнүк максаттуу математикалык идеяларды көрсөтө турган каалагандай сүрөткө, схемага же предметтерге тиешелүү болот (Sitabkhan ж.б., 2019). Моделдер таякчалар же боо сыяктуу физикалык предмет, же схема сыяктуу визуалдык берилиш, же сан туюнтмасы, теңдеме сыяктуу символдук берилиш болгондугуна карабастан, окуучуларга математикалык түшүнүктөр жөнүндө элестөөлөрдү түзүп берет. Башталгыч билим берүүдөгү өтө керектүү болгон **КГА** ыкмасына токтололу. Моделдер үч категорияга бөлүнөт: **конкреттүү, графикалык жана абстракттуу.** [2. 15-б.]

Конкреттүү моделдер - бул кармап көрүүгө жана манипуляция жасоого мүмкүн болгон физикалык предметтер. Ошондуктан кээде буларды «манипулятивдик материалдары» деп да аташат.

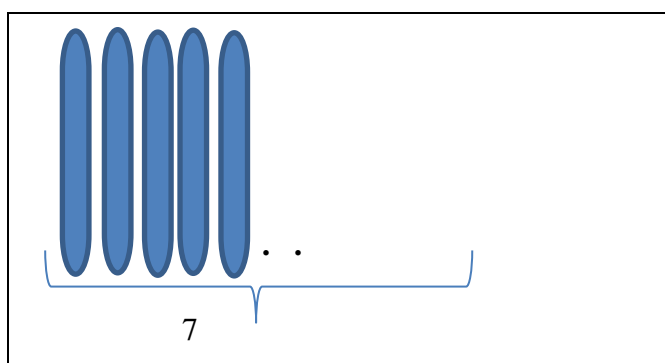
Графикалык моделдер - бул математикалык түшүнүктөрдү визуалдуу түрдө берүүдө колдонулуучу сүрөттөлүштөр. Графикалык моделдин мисалы болуп сан шооласы эсептелет. Сан шооласы - бул шооладагы чекиттер менен сандардын көптүгүнүн өз-ара бирден-бир туура келүүчүлүгүн көрсөтүүчү сүрөттөлүш.

Абстракттуу моделдер математикадагы идеяларды көрсөтүү үчүн символдорду колдонушат. Маселени карайлы: Асанда 5 алма болгон. Ага дагы бир нече алма бергенден кийин, Асанда 7 алма болду? Асанга канча алма беришти?

КГА ыкмасы боюнча ата-эне маселенин шартын жана талабын конкреттүү моделдер менен түзүүсү керек.

Ал эми **графикалык моделде** алсак, төмөндөгүдөй болот.

Берилген тексттик маселени абстракттуу моделде алсак $5 + = 7$

Мына жогорудагыдай тапшырмаларды

аткарууда КГА ыкмасын пайдалануу ата-энелер үчүн бир топко ыңгайлуу.

Ошентип, ата – эне, бала турмуштагы бири биринен ажырагыс, тыгыз байланыштагы субъектилер. Балдарга таалим тарбия, билим берүүдө ата эненин ролу өтө чоң экендиги талашсыз. Балдарга таалим, тарбия билим берүүдө, айрыкча математикалык билим берүүдө ата энелердин өздөрү өтө билимдүү, адеп ахлактуу, айрыкча математикалык билимдүү болуусу керек. Жогоруда математикалык билим берүүдөгү эң мазмундуу, маанилүү, математиканын негизи болгон тексттик маселен чыгарууда КГА ыкмасын колдонууну мисал катары берилди. Балдар билимдүү, өзгөчө математикалык билимге ээ болуу менен турмуштагы, жашоосундагы ар кандай маселелерди чечүү жөндөмдүүлүгүнө ээ болору чындык.

Адабияттар:

1. Ата-эне – Википедия [wikipedia.org https://ky.wikipedia.org > wiki](https://ky.wikipedia.org/wiki)

2. Башталгыч класстардын мугалимдери үчүн USAIDдин «Окуу керемет!» долбоорунун Математика боюнча 6-10 модулдары. / Түзгөн А.М. Аликова ж.б. – Б.:2022. -382 б.Бишкек-2022-ж. 15-б.
3. Гребенников И.В. Мектеп жана үй-бүлө. Фрунзе.-1989-ж. 15-бет.]
4. Мадаминов Г.М. Ата-энелер сиздер үчүн. Бишкек 2020-ж. 12-б.
5. Мадаминов.Г.М. Өзүн-өзү тарбиялоо-асыл инсандык сапат. Бишкек-2021-жыл. 9-б.
6. Мадаминов Г.М. Акыл эмгегинин маданияты. Бишкек-2022-ж. 56-б.15-басылышы.